

01 Dette manipulerede bildet er en illustrasjon av hvordan en havstigning på 100 meter vil påvirke kloten. Det er en overdrevet prognose, men konsekvensen av bare en knapp meter stigning, er dramatisk for mange øystater.

01

T Kai Eldøy Nygaard F Kai Eldøy Nygaard

PAPIRPOSER MED HVITE TALL og røde sløyfer henger på stueveggen. Mens forskerne teller hvor mange år kloden vil fortsette å tåle våre utslipp, har familien Eliassen-Coker begynt nedtellingen til jul. I kalenderen fins ingen plastleker som er fraktet jorden rundt, og produsert med forurensende kullkraft. Emma på fem år drar ut et pappkort. Kalendergavene er opplevelser, noe familien kan gjøre sammen.

– Vi kan ikke bare lukke øynene for det som skjer med kloden. Det er helt krise å tenke på hvordan det blir når barna våre blir voksne. Vi har valgt å legge om, forteller Ida Eliassen-Coker.

Å komme på 24 gjenstander som de virkelig trengte, var umulig. Via en venn kom tipset om å fylle førjulstiden med fine opplevelser.

– I hverdagen fins lite rom til kvalitetstid med barna. Denne julekalenderen er en gave til oss alle, sier hun.

Utslippene per nordmann ligger langt over verdensgjennomsnittet. I tillegg bidrar vi med store utslipp internasjonalt gjennom salg av olje- og gass.

– Vi burde egentlig hatt vår egen CO2-kalkulator og personlige kvote. Hver og en av oss har et ansvar, og det må komme mye tydeligere fram, sier Dag Olav Hessen, professor i biologi.

Han sitter på kontoret sitt i tredje etasje i biologibygningen på Blindern, og skriver bok om karbonsyklusen. Løfter han hodet, skimter han Oslofjorden. Havet har hittil hjulpet oss

«Vi burde egentlig hatt vår egen CO2-kalkulator og personlige kvote. Hver og en av oss har et ansvar.»

med å ta hånd om de enorme utslippene. I fjor økte CO2-mengden raskere enn noen gang, noe som kan være et varsel om at havet og skogene ikke lenger greier å holde tritt.

– Det er ikke bra. Vi er virkelig i ferd med å bevege oss ut i et helt ukjent landskap. Som individer

kan vi gjøre atskillig mer enn vi aner, slår Hessen fast.

Nylig takket han nei til en forskningskonferanse i USA fordi han ikke syntes den var verdt CO2-utslippet. Privat flyr han minimalt innenlands og sykler mye. Målet hans er å gjøre mer.

– Jeg er bevisst, men jeg gjør ikke nok og lever med en konstant dårlig samvittighet. Jeg spiser mer fisk og mindre kjøtt, men er ikke noe praktisk-

02

semplar. Man kan ikke melde seg helt ut av samfunnet, men må finne en balanse. Med barn som forventer en viss standard kan jeg heller ikke legge alle feriene til fjells eller til skogen, sier han.

EN BRUN BJØRN på piknik har tredd grønnsaker på et grillspyd. På nettsiden til Framtiden i våre hender blir vi oppfordret til å ta et kjøttkutt for klimaet. Å fjerne kjøtt fra menyen til alle nordmenn en gang i uken tilsvare å rydde bort 200.000 biler fra norske veier.

– Globalt er utslippene fra den animalske matproduksjonen høyere enn all transport i verden til sammen. Dyreholdet står for 16-18 prosent av de globale klimagass-utslippene, forteller Arild Hermstad, leder for Framtiden i våre hender.

Storfe er verstingen. En biff på 300 gram tilsvare utslipp fra 44 kilometer med bilkjøring, eller 27 kilometer der-

som det er snakk om en melkeku. Fisk, sjømat og viltkjøtt som blir høstet rett fra naturen, forurensar langt mindre. Men det aller beste er å spise korn, frukt og grønt.

– *Bør vi helst bli vegetarianere alle sammen?*

– Ikke nødvendigvis. Men dersom hele verdens befolkning ble vegetarianere, ville det øyeblikkelig fjerne en stor del av klimagass-utslippene. Samtidig ville mye av det enorme presset denne industrien skaper mot naturen, dyre- og plantelivet, bli borte. Vegetarianerne fortjener positiv oppmerksomhet, slår Hermstad fast.

– *Hva annet anbefaler du at vi gjør for å redusere klimagassutslippene?*

– Vi bør gå, sykle og bruke kollektiv transport. Å forandre vaner er enklere enn vi tror. Vi kan kjøpe elbil, som dekker hverdagsbruken til de fleste. Så kan heller en leiebil brukes til ekstremturene, mener han.

Lederen for Framtiden i våre hen-

01 Ida Eliassen-Coker har laget adventskalender uten plast, med fokus på opplevelse.

02 Arild Hemstad i Framtiden i våre hender vil få oss til i større grad å velge toget.

der slår også et slag for kortreiste ferier.

– I Norge øker flytrafikken voldsomt. Til syvende og sist handler alt dette om individenes forbruksvalg, og vi kan vri utviklingen i en annen retning, mener han.

Og det må vi, for nå er det alvor.

– Vi ser allerede klimaendringene, forteller Maria Sand, forsker ved Cicerio Senter for klimaforskning.

Temperaturen har steget med nesten en grad siden før-industriell tid. Det kan høres lite ut, men konsekvensene er alvorlige. Vi får mer ekstremvær. I Norge kan vi vente økt nedbør ►

01

02

03

04

«Et mål er å unngå at temperaturen stiger med en grad til, men det ser ikke ut som at det går.»

som gir flere oversvømmelser og jordskred. Flere ekstreme varmeperioder gir tørke og påvirker verdens matproduksjon. Flere vil sulte og store folkeforflytninger vil tvinges fram. Høyere havnivå gjør at uvær med springflo gjør mer skade. Og konsekvensene blir verre for hver grad temperaturen øker, ifølge FNs klimapanel.

– Et mål er å unngå at temperaturen stiger med en grad til, men det ser ikke ut som at det går. Verdens utslipp fortsetter å øke med 2-3 prosent hvert år. Vi når grensen på to grader om 15 til 17 år med dagens tempo, sier Sand.

Det som allerede er sluppet ut, får vi ikke gjort noe med. Deler av CO2-mengden vil forbli i atmosfæren i flere tusen år.

- *Gjør du noe privat for å påvirke?*
- Jeg spiser ikke kjøtt og kjører ikke

bil, sier forskeren, og legger til at det vi gjør som enkeltmennesker har stor betydning.

Og jo lenger vi venter med å kutte utslippene, jo større reduksjon må vi ha senere.

– *Jo mindre vi gjør nå, jo større blir belastningen for barna våre i framtiden?*

– Ja, og det blir vanskeligere og dyrere å håndtere utfordringen, svarer Sand.

BIOLOGIPROFESSOR Dag Olav Hessen trekker pusten.

– Jeg er ikke optimist. Vi er i en situasjon som er helt uten sidestykke i en tidsperiode på kanskje 55 millioner år. Det holder ikke med noen lunkne tiltak. Vi må bruke alle virkemidler, sier han.

Vi må se på forbruket vårt. Hvor mye og hva vi forbruker spiller en stor rolle. Vi må også forstå hva som monner.

– Vi føler vi har gjort noe bra når vi har sortert søpla, men tar oss gjerne en oval helgetur med fly til Roma og spi-

han.

– Går forbruket vårt ned, går også den forurensende og energikrevende produksjonen ned. Det etiske aspektet handler også om solidaritet med de som kommer etter oss. Hvis vi ikke tar tak overfører vi en vanskelig gjeld til de kommende generasjonene, sier Hessen.

Han anbefaler boken «How Bad Are Bananas», som viser hva en rekke ulike produkter koster i form av CO2-

HVA GJØR HUMAN-ETISK FORBUND?

Human-Etisk Forbund har vedtatt å innføre miljøregnskap. Det innebærer at det skal tas miljøhensyn i forbundets løpende drift. Generalsekretæren skal utarbeide årlig rapport som beskriver HEFs miljøfotavtrykk med hensyn til:

- Avfallshåndtering
- Energibruk
- Transport
- Bruk av ny teknologi
- Leverandørkrav (hotell, etc.)
- Og andre relevante forhold

Forbundets nye lokaler er energi- effektive, og det er også installert nye elektroniske kommunikasjonsverktøy som kan bidra til å redusere organisasjonens reisevirksomhet. Fram mot forbundets 60-årsjubileum i 2016 skal også humanistmanifestet revideres, og humanisme i et generasjonsperspektiv/en rettferdig fordeling og utnyttelse av jordas ressurser vurderes tatt med.

01 Biologiprofessor Dag O. Hessen er ikke optimist, men tror hver og en av oss kan gjøre en forskjell likevel.

02 Ciceroforsk Maria Sand, forsker ved Cicero Senter for klimaforskning tar klima på alvor: hun spiser ikke kjøtt og kjører ikke bil.

03 Natur og Ungdoms Arnstein Vestre begynte klimakampen med å kjempe for flere bussavganger i hjembyen Ålesund.

03 CBeijing var en gang en sykkelby, men nå har eksplosjonsartet vekst i privatbilismen strupet klimaet ibyen.

KLIMATIPS TIL ENKELTINDIVIDER

➡ **Spis mindre kjøtt og animalske produkter.** Maten vår står for opptil 30 prosent av klimagassutslippet vårt, og vårt høye og økende forbruk av kjøtt, melk, ost, egg og smør har skylda.

➡ **Reis grønnere i hverdagen.** Reisevanene står for rundt 17 prosent av vårt klimafotavtrykk. La bilen stå på de korteste turene. Gå,

å kjøre sammen med hvis bilen må brukes til jobb.

➡ **Ta grønnere ferier.** Dropper du

utslippene dine. Du kommer langt med tog også.

➡ **Kjøp miljømerket strøm.** Åtte av ti nordmenn har strøm der opphavet ikke er garantert. Det betyr at du på papiret får 47 prosent av strømmen fra kull- og gasskraft, 33 prosent kjernekraft og bare 20 prosent fra vannkraft, ifølge Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE). Strøm med opprinnelsesgaranti betyr at du kan dokumentere at ditt strømforbruk dekkes inn av en tilsvarende produksjon av fornybar energi. Øker etterspørselen for miljømerket strøm vil dette trolig bidra til at det blir produsert mer fornybar energi over tid i Europa.

➡ **Bli mer energieffektiv.** Klarer du å redusere strømforbruket ditt så vil behovet for å importere skitten strøm fra europeiske kull- og atomkraftverk bli mindre og Norge kan eksportere mer grønn vannkraft ut av landet. Det

strømforbruket på – fra kontroll på innetemperatur til valg av strømgjerrige produkter.

➡ **Kjøp mindre, lev mer.** Produksjon og transport av de tingene vi omgir oss med, er medvirkende til utslipp av klimagasser. Bruk pengene dine på opplevelser, kjøp brukt når du kan, reparer det som er mulig og gi bort eller selg det du ikke trenger lenger.
[Kilde Fremtiden i våre hender]

01

«Alt vi velger å legge i handlekurven, eller velger å ikke kjøpe, spiller en rolle.»

utslipp. Kanskje den kan inspirere til nye vaner?

Inne på kontoret til Natur og Ungdom i Torggata i Oslo har Arnstein Vestre fylt opp kaffekoppen. Miljø-engasjementet hans startet ikke med å brette melkekartonger, men som aktivist i hjembyen Ålesund. Han ville bidra til at

Våpnene var leserinnlegg i avisa, stand på byens torg og bannere som fortalte bilister i kø at det faktisk går an å ta busen.

– **DET BEGYNTE Å RULLE**, og etter en tid begynte bussen å gå oftere. Det var motive-rende, forteller Vestre, som i dag er leder for Natur og ungdom.

– *Hva er din anbefaling til en klimanøybegynner som ønsker å bidra?*

– Opplys deg selv og si i fra til andre,

både de rundt deg og til politikerne.

– *For noen vil kanskje det være en litt voldsom start?*

– Andre viktige bidrag er å resirkulere, reise kollektivt og spise kortreist, norsk miljøvennlig mat, sier han.

Vi slipper ut 10 tonn CO2 pr innbygger i Norge, som er svært mye. Cirka 40 prosent kommer fra personlig forbruk, ifølge Arild Hermstad i Framtiden i våre hender.

En annen regnemetode inkluderer det som er produsert i andre land, men forbrukes i Norge. Da blir tallet 15 tonn pr innbygger. Og utslippene relatert til vårt personlige forbruk bare øker. Vi tjener mer og handler mer. Mye er produsert i Kina, der forurensende kull er energikilden. Alt vi velger å legge i handlekurven, eller velger å ikke kjøpe, spiller en rolle. Å handler brukt og hel-

01 Bli mer energieffektiv. Velg strømgjerrige produkter når du skal skifte ut elektriske apparater i hjemmet ditt.

02 Handle brukt. Det er ikke alltid nødvendig å kjøpe nye ting. En gammel tresykel kan gi like stor glede som en ny plastleke.

ler reparere enn å kjøpe nytt, utgjør en forskjell.

– **SLIKT BETYR MYE.** Bruk heller de ekstra pengene på opplevelser, restauranter og kultur, oppfordrer Hermstad.

– *Hva annet kan hver enkelt av oss gjøre?*

– Vi må prioritere miljø framfor stadig mer til oss selv. Vi må kreve at politikerne handler. Og vi må heie på de bedriftene som tar ansvar. Vi må ikke bare snakke om å handle økologisk mat, vi må gjøre det. Vi kan ikke bare si at det er så fint at det fins en lokal skredder, vi må

bruke denne skredderen.

Hans egne personlige bidrag er blant annet å leve nesten helt bilfritt.

– Vi sykler og bruker banen til jobben. Jeg har også et lavt kjøttforbruk, og tilbringer sommerferiene i Norge. Barna synes det er litt kjipt, siden mange på skolen snakker om at de har reist langt, forteller Hermstad.

– *Hvordan løser dere det?*

– Det er ikke hensiktsmessig å melde seg helt ut. Vi må finne en balanse mellom kulturen og våre egne preferanser. Men jeg synes det er vanskelig å forholde meg til at normalen i Norge er å slippe ut så store mengder klimagasser at det er farlig for oss alle på sikt, sier han.

DET ER BETENKELIG at de menneskene klima-katastrofen går aller mest ut over, er verdens fattigste.

– Mange blir rammet i Norge også, spesielt folk bosatt ved elver, innsjøer og skredutsatte områder. Mange bønder vil miste levebrødet sitt. Men det blir verst i de fattige landene. Dette går aller mest

MILJØVENNLIG JULEPAKKING

Glanset julepapir med glitrende bånd er fint, men kan ikke resirkuleres. Fordi dette papiret inneholder mye leire, fargestoffer og miljøgifter og minimalt med papirfiber, er det ikke egnet til gjenvinning. Så lenge vi ikke gjør som på 70-tallet – åpner gavene forsiktig og sparer papiret til innpakking neste år – er det bedre å bruke gråpapir eller annet papir som kan gjenvinnes. Eller enda bedre, gammelt avisapir. Et annet tips er å bruke gamle stoffrester og lage gavepose. Slik kan du bidra til å redusere det norske forbruket på anslagsvis minst 60 millioner meter julegavepapir.

(Kilde FIVH)

– LAG KAMPANJE OM LYKKE

Lena Solli Sal var en av deltagerne på Human-Etisk Forbunds landskonferanse i oktober. Hun mener forbundet kan og bør mene noe om vår moralske forpliktelse for å reversere den negative påvirkningen vi mennesker har hatt på miljøet, klimaet og dyrelivet.

– Vi *kan* redusere konsekvensene av klimaforandringene, men det krever at vi handler *nå*, og det krever innsats og bevissthet om problemet fra oss alle.

– Som humanist ser jeg til forskningen også når det gjelder hva som er svaret på spørsmålet «hvordan blir man lykkelig?». Lykkeforskningen kan fortelle oss at materialisme og vår forbrukerkultur ikke gjør oss mer lykkelige, snarere tvert i mot.

Hun foreslår rett og slett at Human-Etisk Forbund lanserer en kampanje som fremmer at man kan bli lykkeligere gjennom medmenneskelighet og naturopplevelser, og at overdrevent forbruk er negativt både for enkeltmennesket og miljøet.

– Vårt forbruk av varer, det at vi reiser mye både med bil og fly, påvirker miljøet negativt, og derfor tenker jeg at vi alle har et ansvar når det gjelder å bli mer etiske forbrukere. Dette handler om moral – det handler om å sette til side sine egne luksusbehov for å bidra til at kommende generasjoner arver en klode som det går an å leve på.

F. Scarpix

«Vi blir nok for-

fort verden endrer seg når vi først har passert vippepunktet.»

► ut over dem som ikke har sluppet ut noen klimagasser selv, sier Hermstad.

Al Gores film «An Inconvenient Truth» ble en vekker for Ida Eliassen-Coker. Hun var 23 år gammel, hadde allerede vært i 23 land og elsket å reise.

– Jeg ble sjokkert av filmen og sluttet nesten helt å fly, forteller hun.

Vi går opp trappen i rekkehuset på Nesodden. I andre etasje er alle lys slått av, alle dører er lukket for å unngå varmetap. Ingen apparater trekker strøm på stand-by. Livlige Colin på ett år vimser rundt med vaskbare tøybleier ilagt rispapir, i stedet for engangsbleier. Det meste i huset er kjøpt brukt, alt fra klær til kjøkken-innredningen. Gode tips og grønne oppdagelser publiserer

Eliassen-Coker på bloggen «A Greener Heart». Til daglig jobber hun med kommunikasjon i Human-Etisk Forbund.

– Jeg prøver å motivere andre, for eksempel ved å vise hvor fint det er å reise med tog i ste-

det for fly. Det fins mange flotte steder å besøke i Skandinavia. Jeg forsøker samtidig å være glad på andres vegne når de reiser til Syden med fly. Jeg tror ikke vi kommer noen vei med noe annet, sier hun.

VI TRENGER AT FLERE får sine klimavennlige aha-opplevelser, og det kan skje raskt, mener professor Karen O'Brien ved Universitetet i Oslo.

– Vi blir nok forbløffet over hvor fort

verden endrer seg når vi først har passert vippepunktet, sier hun.

Helt vanlige enkeltpersoner vil spille en nøkkelrolle, er spådommen til professoren som jobber ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi.

– Globale ledere må satse på fornybar energi i stedet for olje og gass. De må skape ambisiøse utslippsmål. Samtidig må vi individer forstå at våre valg er viktige. Det fins mange historiske eksempler på at store sosiale transformasjoner har startet i det små, forteller hun, og oppfordrer alle til å snakke om klimaendringene til familie, på jobben, med kjente og ukjente.

– Husk at du kan tenne en gnist hos andre og skape store ringvirkninger, sier hun.

– *Hva gjør du selv?*

– Jeg reiser kollektivt så ofte som mulig og unngår kjøtt, sier hun.

Karen O'Brien er en av initiativtakerne til nettstedet Cchange.no. Der

01 Vi må regne med villere og våtere vær av det mer ekstreme slaget. Her fra flom etter kraftig regnvær i New York, USA.

beskrives klima-endringene som historiens største utfordring for menneskeheten. Professoren ønsker å være med på å opplyse om hvordan vi kan ta grep.

ET BÆREKRAFTIG SAMFUNN vil til slutt presses fram, ifølge ekspertene. Hvordan blir det egentlig å leve i det?

– Mye bedre enn i dag, tror Dag Olav Hessen.

Han viser til undersøkelser som viser at det som gir oss god livskvalitet er karbon-nøytralt. Vennskap, familie og turer i skog og mark er det vi virkelig setter pris på. Mye av det som skaper problemer for klimaet og miljøet ➤

TEKNOLOGI-OPTIMIST

– Min opplevelse av tilbakemeldingene på landskonferansen er at Human-Etisk Forbund ikke skal bli en miljø- eller klimaorganisasjon, men jobbe med problemstillingene innenfor en etisk ramme som livssynssamfunn, svarer Tom Hedalen på spørsmål om hvordan forbundet bør engasjere seg. Hedalen er opptatt av at forbundet ikke må bli «alle gode sakers forbund», men som livssynsleder vil han ta stilling i konkrete saker. Blant annet signerte han sammen med andre livssynsledere en appell til miljøvernminister Trine Suntoft, med krav om at norske politikere må forplikte seg sterkere og prioritere:

1) Norge må ta sin rettferdige andel av ansvaret: betydelige kutt i utslipp hjemme i Norge og betydelig mer penger til nødvendige klimatiltak i fattige land,

2) Norge må prioritere både utvikling og kampen mot klimaendringene høyt og at satsingen på det ene ikke går ut over det andre.

3) Norge må jobbe for en ambisiøs, bindende og rettferdig klimaavtale i 2015 som tar hensyn til historisk byrdefordeling og økonomisk kapasitet.

– Som privatperson anser jeg klimautfordringene som en av våre største utfordringer, men som teknologioptimist ser jeg det også som en av utfordringer vi ved å prioritere reelt kan påvirke.

01

BEDRE MED LITEN ENN STOR

Vi omgir oss med utallige elektroniske duppedingser, og det er urealistisk å tro at vi vil klare å kutte ut dem. Men det er godt nytt for miljø og klima at disse dingsene stadig blir mindre. Hvis du satser på nettbrett i stedet for ny stasjonær datamaskin, sparer du klimaet for rundt et halvan-net tonn med klimagassutslipp. Og siden nettbrettet bruker mye mindre strøm enn en stasjonær pc, vil du spare inn strømforbruk og relaterte utslipp av CO₂ desto mer du bruker nettbrettet heller enn stasjonær pc.

F. Scampix

02

er forbundet med det daglige kappløpet vi alle er en del av. Vi skal stadig ha mer, og har ikke tid til å nyte.

– Vi er en del av en galopp, og det er vanskelig å melde seg ut. Der som vi hadde reversert dette tror jeg mange hadde trukket et lettelsens sukk, sier biologiprofessoren.

– Vi trenger ikke gå tilbake til steinalderen, leve på fjellet, gå med ullgenser og spise kald havregrøt. Vi kan beholde mye av det moderne og vi kan prioritere det vi sier vi setter høyest, men ikke greier å gjennomføre i turbोधverdagen, tror han.

Studier viser at gleden av penger er

«For den som har økt lykke som et mål er metningspunktet for materiell velstand nådd for lenge siden.»

relativ. Den henger sammen med hva de rundt oss har. Livskvaliteten og brutto nasjonalproduktet skilte lag et sted på 1960/70-tallet. Siden den gang har BNP steget, men vi har ikke blitt noe særlig lykkeligere.

– For den som har økt lykke som et mål er metningspunktet for materiell vel-

stand nådd for lenge siden. Vi må skru konsumet kraftig ned, og vi må alle gjøre det, siden vi sammenligner oss med hverandre, poengterer biologiprofessoren.

MED SLIKT ET ALVOR, hvor i all verden er politikerne?

– Politikerne sier tiltak er nødven-

dig, men i praksis fortsetter de som før, sier Hessen.

Han legger til at vårt personlige ansvar også handler om å stemme fram politikere som vil gjøre noe konkret med utfordringene.

– Vi trenger god politisk styring også fordi mange spør seg selv, hvorfor skal jeg gjøre noe når ingen andre bidrar, understreker Hessen.

Professoren mener landets ledere må våge å innføre avgifter. Oljefondet bør slutte å investere i kullkraft, og kanskje også i olje.

– Tidligere har oljefondet til og med investert i selskaper som hugger ned regnskogen. Uten at det trenger koste mye bør vi bruke de nasjonale ressursene til det beste for miljøet, mener Hessen.

Han reagerer på at flytrafikken i Norge bare øker, uten tiltak settes inn.

– Det er et paradoks at offentlige ansatte flyr så enormt mye. Trenger

01 Helt vanlige enkeltpersoner vil spille en nøkkelrolle, er spådommen til professor Karen O'Brien, en som jobber ved Institutt for

02 Kanskje vil folkelig mobilisering bidra, som tidligere i høst – da aktivister var samlet til People's Climate March i New York, i forbindelse med FN-møtet om klimaforandringer for 120 verdensledere.

vi ta morgenflyet til Trondheim for å snakke med en kollega når vi har Skype, spør han.

MANGE SLAGORD OG BANNERE har blitt skapt inne på kontoret til Natur og Ungdom i Torggata.

– De norske utslippene vokser. Politikernes løsning er å kjøpe oss fri. De vil betale andre for å gjøre de klimagasskuttene vi selv egentlig skulle gjort. Vi

– MÅ VÅGE SETTE DAGSORDEN

Nestleder i Human-Etisk Forbund, Lisbeth Holand, ønsker at Human-Etisk Forbund skal engasjere seg i debatten. Forbundet har mange på hennes alder, som nå står overfor pensjonsalderen:

– Dette er en tøff debatt for folk i min alder. Den eldre generasjonen jeg tilhører har skummet fløten. Vi må våge å sette på dagsorden spørsmålet om de store pensjonistkullene – som vil ha god helse og god økonomi og leve i omkring tjueto år som pensjonist – skal vi bare være en nytende generasjon, som reiser og nyter livet? Kan vi forsvare det?

Hun mener det er en utfordring til den eldre garde i forbundet. For selv om noen eldre kommer til å ha behov for eldreomsorg, er dette snakk om en veldig privilegert generasjon.

– Skal vi ikke stille opp samfunnsmessig og i forhold til klodens ressurser?

Holand mener HEF kan stimulere til debatt.

– Dette er jo spørsmål som handler både om klima og fordeling. Og så er dette todelt – det ene er hva vi kan gjøre som individ i forhold til våre personlige valg. Vi kan spise mindre kjøtt og reise mindre med fly. Men det handler også om politisk påvirkning. Vi må vise hva som er viktig for oss som velgere – det påvirker politikere. Det minner meg om da jeg i 1981 deltok i fredsmarsj mot utplassering av mellomdistansesvæpner i Europa. Eva Nordland som holdt appell ved starten sa: «Vi skal hjelpe politikere til å gjøre det de gjerne vil gjøre, ved å vise at det står en folkebevegelse bak som synes dette er viktig».

– VÅR FELLES PLIKT

Halfdan Wiik er initiativtaker til Besteforeldrenes klimaaksjon, som i 2011 tok initiativ til kampanjen Klimavalg 2013 med over hundre deltakende organisasjoner, blant annet Den norske kirke. Han er også passivt medlem i Human-Etisk Forbund, og han er ikke imponert over hva forbundet har gjort i forhold til klimautfordringen foreløpig.

– At HEF ikke var mulig å få med – trass i flere henvendelser om saken – kom på meg som en stor overraskelse. Men det er kanskje fordi jeg aldri har vært annet enn et passivt HEF-medlem, uten forståelse for hvordan toneangivende kretser i denne organisasjonen tenker, og deres redsel for å bli «politisk».

Han har ikke stor tro på at personlige bidrag.

– Klimatrusselen er ikke summen av hver enkelt sine valg og livsførsel, men et kollektivt problem og et spørsmål om organisering av samfunnet. På den annen side: Å forsøke å leve grønnere kan som mange har erfart, være personlig tilfredsstillende. Til syvende og sist har vi vel også en plikt til å gjøre det som er moralsk rett, så lenge det ikke stiller oss overfor urimelige krav.

Han håper HEF slutter seg Klimavalgalliansen, som er videreføringen av Klimavalg2013.

– En «human-etisk» organisasjon som ikke vil ta stilling til det som uten tvil er vår tids største etiske utfordring, gjør seg selv irrelevant. Klimasaken dreier seg ikke om «miljø», men om rettferdighet og vår felles plikt til å beskytte rettighetene til de unge og ufødte, de forsvarsløse og naturen.

F. BScanpix

02

er rike, men ligger kjempelangt etter. Vi må ta ansvar, sier Arnstein Vestre.

➤ Han mener det bør bli lett for folk å velge miljøvennlig. Lave priser på kollektivtransport vil hjelpe. Det bør bli vanskeligere å kjøre bil og ta fly. Det må bygges mer jernbane og ikke fire felts motorveier. Ikke minst må noe gjøres med oljeindustrien.

– Oljeindustrien er en versting og står for en fjerdedel av de norske CO₂-utslippene. Stortinget har bestemt at oljeindustrien skal få øke sine utslipp. De slipper å ta i et tak og vil fortsette å spy ut klimafiendtlige gasser. Da virker det fånytt for folk å brette melkekartonger og betale ekstra penger for miljøvennlig mat.

– *Hva er din anbefaling til de som leser dette, blir forbannet og får lyst til å gjøre noe?*

– Meld deg inn i en miljøorganisasjon. Si i fra om at utslippene må ned, oppfordrer han.

01 Lederen for FNs klimapanel, Rajendra Pachauri, sier det fortsatt er mulig å nå målene om tilstrekkelig reduksjon av klimautslipp, men at tiden begynner å bli knapp. Ifølge Pachauri er utfordringene så

tivisering ikke er tilstrekkelig. – Vi må stanse avskoging helt og i stedet plante mer skog. Atomkraft og oppsamling og lagring av CO₂ er også en mulighet, sier Pachauri ifølge NTB.

ARILD HERMSTAD i Framtiden i våre hender skal snart innta sin kjøttfrie lunsj.

– Vi setter økonomien framfor miljøet. Det er et problem, framhever han.

– Det blir helt feil å opprettholde forbruket vårt for at økonomien skal ha det bra. Vi har havnet der, og det bør politikerne sette seg ned og ta en titt på. Nå har vi noen få år på oss til å snu. De neste 15 årene blir helt avgjørende.